№ 125 Սեպտեմբերի 8 Հինգշաբթի **1883** Սեպտեմբերի 8 Հինգշաբթի № 125

ՏԱՍՆԵՐԿՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

ՄՇԱԿ

Տարեկան գինը 10 րուբլ, կէս տարվանը 6 րուբլ։
Առանձին համարները 5 կոպէկով։

Թիֆլիսում գրվում են միմիայն խմբագրատան մէջ։

Օտարաքաղաքացիք դիմում են ուղղակի
Тифлисъ. Редакція «Мшакъ»

Խմբագրատունը բաց է առաւօտեան 10—2 ժամ
(Բացի կիրակի և տօն օրերից)։

Յայտարարութիւն ընդունվում է ամեն լեզուով։

Յայտարարութիւնների համար վճարում են
իւրաքանչիւր բառին 2 կոպէկ։

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Հաւասարաչափ կրթութիւն։—ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ։ Մի պատասխան։ Ներքին լուրեր։—ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ։ Արտաքին լուրեր։—ԽԱՌՆ ԼՈՒՐԵՐ։—ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ։—ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ։—ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ։ Անտէրութեան զոհեր։

ՀԱՒԱՍԱՐԱՉԱՓ ԿՐԹՈՒԹԻՒՆ

Ցանկալի է որ ամեն մի հասարակութեան բոլոր դասակարգերը հաւասարաչափ կերպով կրթվէին։ Ոչինչ այնքան անարդար բան չը կայ, որքան հասարակական այնպիսի դրութիւն, երբ հասարակութեան դասակարգերից մինը, դիցուք ազնուական դասակարգը, օրինաւոր կրթութիւն է ստանում, իսկ հասարակութեան միւս դասակարգերը զրկված են լինում կրթութիւնից, ուսումից։

Ցանկալի է որ ուսումը, կրթութիւնը, որքան հնար է, հաւասարաչափ կերպով տարածվի բոլոր դասակարգերի մէջ, մատակարարվի հասարակութեան բոլոր անդամներին առանց բացառութեան։

Այդ սկզբունքի վրա հիմնվելով, նրան հաւատարիմ մնալով, պէտք է ցանկանալ որ ուսումը, կրթութիւնը, որքան հնար է, հաւասարաչափ տարածվի հասարակութեան և այն անդամների վրա, որոնք այս կամ այն ֆիզիկական պակասութեան պատճառով անկարող են ուսում առնել հասարակական ընդհանուր դպրոցներում. որոնք են կոյրերը, խուլ ու մունջները և այլն։ Այդ տեսակներին ուսում մատակարարելու համար հարկաւոր էր հնարել ուսման առանձին սիստեմներ, առանձին մեթօդներ։ Այդ պատճառով այն մարդիկ, որոնք հնարեցին առանձին մեթօդներ՝ կոյրերին, խուլ ու մունջերին ուսում տալու համար, կարող են մարդկութեան բարերարներ համարվել, քանի որ նրանք նպաստեցին մարդկային հասարակութեան մէջ ուսման հաւասարաչափ տարածվելու արդար սկզբունքին, միջոց տուին նրանց, որոնք իրանց ֆիզիկական պակասութիւնների շնորհով, զուրկ էին մնում կրթութեան լոյսից, մասնակցել ընդհանուր մարդկային ուսմանն ու մտաւոր առաջադիմութեանը։

„Մշակի“ ընթերցողները կարդացած կը լինեն մեր լրագրի № 122 մէջ մի ներքին լուր, որով յայտնում էինք թէ մի վարժապետ, որ սովորեցնում է գրել, կարդալ և կարողութեան չափ խօսել խուլ ու մունջներին, այս օրերս հասել է Թիֆլիս և ցանկանում է բնութիւնից այդ զրկված մանուկների հետ պարապել կամ ռուսերէն, կամ գերմաներէն, կամ հայերէն լեզուով։

Անտարակոյս մեր քաղաքում և երկրում այլ և այլ ազգութիւններին պատկանող բազմաթիւ խուլ ու մունջ երեխաներ կան և ցանկալի է որ յիշեալ ուսուցչի մարդասիրական դիտաւորութիւնը իրագործվէր աւելի լայն չափերով, քան թէ նա այժմից դիտաւորութիւն ունի։ Մենք կամենում ենք ասել, որ ցանկալի է որ պարոնը փոխանակ մասնաւոր տներում դասեր տալու, բանար Թիֆլիսի մէջ մի հաստատ դպրոց խուլ ու մունջերի համար։ Նա այդ տեսակ դպրոց բանալու կատարեալ իրաւունք ունի, քանի որ նա կերչ քաղաքի գիմնազիայի ուսուցիչ է եղել տարիների ընթացքում։

Ցանկալի է որ այդ տեսակ դպրոց, իրագործվելուց յետոյ, դառնար ոչ թէ միայն Թիֆլիսի խուլ ու մունջ մանուկների, բայց և ամբողջ Անդրկովկասի խուլ ու մունջերի համար մի կենտրոնական դպրոց։

Աւելորդ չենք համարում աւելացնել որ յիշեալ ուսուցիչն ինքն հայ լինելով, նախ և առաջ բարոյական իրաւունք ունի սպասել Թիֆլիսի հայ հասարակութիւնից համակրութիւն և օգնութիւն իր բարի և օգտաւէտ դիտաւորութիւնն իրագործելու համար։

Գ. Ս.

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՄԻ ՊԱՏԱՍԽԱՆ

Մի ժամանակ՝ ինչ պատճառ որ պատեհ առիթ էր տալիս պ. Սիմէօնեանցին սալասմբակ յարձակվել, մի և նոյն պատճառը ստիպում էր ինձ լռել... դրա համար էր, որ այս տողերը իր ժամանակին անկարելի եղաւ տպագրել։

Մեծ շնորհակալութիւն «Մեղուին», որ զբաղվեց ինձմով։ Նա ցոյց տուեց, որ մեր վսեմութիւնը ի՞նչ տեղ էր ձմեռում, ո՛ւր էր գնում և ինչով էր պարապում։ Եւ ինձ պէս մի մարդ ինչի պիտի անյայտ մնար... «Մեղուի» խմբագիրը գործեց այն՝ ինչ որ ինքը «առաքինութիւն, մամուլի պարտականութիւն էր համարում։»

Քրէական ասպարիզից փախչում է գողը, հետամուտ ամբոխը, գողը բռնեցէ՛ք, աղաղակում է. բայց ճարպիկ գողը հալածողներին խաբելու և նրանցից ազատվելու համար, նա էլ է աղաղակում. «գողը բռնեցէք»։ Այսպէս վարվեց և պ. Սիմէօնեանցը. այն միջոցին երբ նա, անուանարկ, Ն. ուսումնարանից խոյս էր տալիս, հասարակութեան ուշադրութիւնը իրանից հեռացնելու համար, դատարկ տակառի աղմուկ բարձրացրեց ինձ դէմ։ Նորա Դօնքիշոտի երևակայութեան մէջ առեղծվեցան թօխմախեաններ և նա սանձարձակ խիզախեց նրանց դէմ. ահա նրա այդ ճակատամարտում գործածած չղչղուն զէնքեր, ինչպէս «խաբրդախ, անխիղճ, պորտաբոյծ, աղուէսաբարոյ, խաբեբայ, չահամոլ, կեղծ, չողոքորդ, յափշտակող, հարստահարող, խաչագող, ցեց, ուտիճ, խաչագող, աւազակ, գիշատիչ, գազան» և այլն։ Այս բոլոր հայհոյանքները «Մեղուի» փողոցի մէջ արտադրելը՝ պատուելի խմբագիրը պահանջ և պատիւ է համարել։ (Տես «Մեղուի» № 72, 58, 68.)

Հայհոյանքը «այրած սրտի մխիթարանքն է», հայհոյանքը յառաջ է գալիս փաստերի պակասութիւնից, կրքերի կատաղութիւնից։ Քրիստոնէական եկեղեցին նրան դրել է մահացու մեղքերի կարգում։ Զոկ բան է մի անհատի կեղտոտ գործերը, երբ նրան յատկացնում են մի կեղտոտ անուն։ Երբ մի անձի վրա գողութեան հաստատ ապացոյցներ կան, նորան անուանում են գող, դա հայհոյանք չէ, դա նրա պարապման անունն է, կամ այն մարդը որ դարանում է ճանապարհի վրա և անմեղ անցաւորներին կողոպտում սպանում է, դա աւազակ է։

Դատողութեան այս հիման վրա, Սիմէօնեանցը կամ հայհոյող է, կամ այդ բոլոր քրէական անունները իմ գործերի փաստերից է վեր առել։

«Մեղուի» վերոյիշեալ համարները կարդալիս ինքս ինձ հարցնում էի, թէ ինչով եմ տեղիք

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ԱՆՏԷՐՈՒԹԵԱՆ ԶՈՀԵՐ

(Պատկեր հասարակական կեանքից)

—

Ա.

Աշունը մօտենում էր իր վախճանին։ Ցուրտ քամիները աղմուկ բարձրացնելով, ծեծում էին ձիւնը պատուհանների ապակիներին։ Ամեն մի արարած պատրաստվում էր ձմեռուան դիմաւորելու։ Ծառերը վաղուց մերկացել էին տերևներից և անդադար շարժվում էին։ Ընտանի անասունները փակված մութ գոմերի մէջ, բառաչում էին. նրանց խիստ դառն էր զրկվել արգաւանդ դաշտերից ու ազատ օդից։ Դրսում անտանելի ցեխ էր։ Մարդիկ կարկատում էին կտուրների ծակ ու ծերը։ Ամեն ինչ տխուր էր։

Ա. քաղաքի լայն փողոցներից մէկի մէջ գտնվում էր ծերունի Ակոբի տունը։ Այդ տան դուռը չը նայելով եղանակի վատութեան «կրընկի-վրա» բաց էր։ Բոլոր դրացիները անդադար ել և մուտ էին անում և ամենի դէմքի վրա նշմարվում էր տխրութիւն...

Առաքինի ու բարեպաշտ Ակոբը պառկած էր մահճի մէջ. այդ օրը նրա հիւանդութեան ութերորդ օրն էր. նա սաստիկ ջերմութեան մէջ էր։ Նրա շուրջը բոլորվել էին իր բարեկամները, ազգականները և ծանօթները։

Կէս գիշեր էր։

Հիւանդի մօտ դեռ վառվում էր ճրագը։ Հիւրերից շատերը նիրհում էին։ Միայն հիւանդի ամուսինը արթուն աչքով հսկում էր, ծածկում էր վերմակը հիւանդի վրա և երբեմն գգալով դեղ էր տալիս և լի տխրութեամբ աղօթում էր...

—Մարիամ, դարձաւ նա դէպի ամուսինը—գիտես, որ ինձ այնքան ցաւը չէ տանջում, որքան այդ անմեղները, նա մատնացոյց արաւ իր վեց երեխաների վրա, որոնք նոյն սենեակում ննջում էին։—Ես հաւատիս պէս գիտեմ, որ «մեծ չքաոր» մեռնելուցս յետոյ չը պէտք է կառավարէ դրանց, այլ և գուցէ փողերը խժռէ...—այն ժամանակ այդ անմեղ երեխայքը ինչ պիտի անեն... Քո շնքի վրա պէտք է մնան։ Ա՛խ, Տէր Աստուած, ինչ պէտք է լինի ձեր վիճակը... Ո՞ւր է, մինչև այժմ տուն չէ եկել... վերջին խօսքերը մեծ որդու մասին էր, որը մի քսան ու հինգ ամեայ անբարոյական և զեղխութեան հետևող երիտասարդ էր։

Եթէ մի ուրիշը լինէր տիկին Մարիամի տեղը, այդ խօսքերի ժամանակ կը կորցնէր ինքն իրան, բայց տ. Մարիամը զսպեց իր խռովութիւնը և հանդարտ յոյսեր տալով, ասեց հիւանդին.

—Հոգ մի ընէք, Աստուած ձեզ կառողջացնէ ու դարձեալ կը խնամէք անմեղներին։ Ինչքան որ մեծ է վտանգը, նոյնքան և տասնապատիկ մեծ է Աստուծոյ ողորմութիւնը։ Միթէ Աստուած կը կորցնէ։

Այս խօսքերը ասեց նա այնպիսի հանդարտ և մարգարէուհու եղանակով, որ խիստ դուր եկաւ տառապող հիւանդին և նա յոյս դնելով նախախնամութեան վրա, փոքր ինչ հանգստացաւ։

—Մարիամ,—դարձաւ նա կրկին դէպի ամուսնուն,—գիտես, այս ցաւը, որ փաթաթվել է ինձ, ուրիշ բան չէ, եթէ ոչ—գերեզմանի մուտքը. իսկ այս մահիճը մահուան նախադուռն է... Ես ինչքան էլ որ ցանկայի ապրել, տեսնել ձեզ լաւ դրութեան մէջ, մեծացնել փոքրիկներին, այնուամենայնիւ այդ անկարելի է։ Ժամանակը կարճ է... Աստուած կոչում է ինձ, կամք նորա է... Բայց կուզէի վերջին պատուէրս տալ ձեզ։ Երբ կը տեսնես տանդ մէջ աղմուկ, երբ իմ մեծ որդին կը շարունակէ իր լիրբ կռիւները, մէկ խօսքով, երբ ընտանեկան քաղցր կեանքը կը դառնանայ, այն ժամանակ կանչիր դու հարևանին, բարեկամներին և քահանային և վերջ դրէք կռիւներին, բաժանեցէք ինչ որ կայ։

—Միք վախենայ, Աստուած չի կորցնի ձեզ, որբի տէրն Աստուած է։ Ես հաւատում եմ, որ դուք կապրէք։ Յուսացէք Աստուծու վրա։ Նա է այժմ ձեր հ ա յ ր ը, ձեր խնամակալը, ձեր պաշտպանը և ապաւէնը... Նա ընկաւ մտածութեան մէջ։

Մահուան տագնապը կաշկանդել էր ծերունու բոլոր անդամները։ Երկար նա հառաչում էր, արձակում էր անիմաստ ու անկապ բառեր։ Տ. Մարիամի խռովութեանը չափ չը կար։ Նա զգում էր իր անտանելի դրութիւնը. նա գիտէր, որ իր ուժից վեր է վեց որբ կառավարելը, նա տեսնում էր որդուն, որը դեռ մարդու կենդանութեան ժամանակը ինչ սատանայական պլաններ էր սարքում։ Դեռ ա մ ո ւ ս ն ո ւ կենդանութեան ժամանակը յանդգնում էր հայհոյել, անպատուել մօրը։ Ի՞նչ պէտք է անէր ինքն իր ամուսնու մահից յետոյ։ Տան մէջ ապրել անկարելի էր, բաժանվել նոյնպէս մեծ դժուարութիւն էր։

Խորին յուսահատութեան մէջ նա մտաւ աղօթատունը, որը իրանց սենեակներից մէկն էր։ Արտասուալից աչքերով ընկաւ Աստուածամօր ս. պատկերի առաջ...

Աստուած միայն գիտէր, թէ ինչ էր խօսում նրա սիրտը. նրա միտքը սլացել, թռել էր մինչև երկինք, մինչև Ամենակալի ու Ամենաողորմածի մօտը։ Նա, ուղղած իր արտասուալի աչքերը դէպի որբերին խնամողը, երկար ժամանակ աղօթում էր։

Այդ միջոցին լսելի եղաւ հիւանդի ձայնը։ Նա շուտով վերջացրեց աղօթքը և շտապեց հիւանդի մօտ։

—Կանչեցէք քահանային, ասեց նա հրամայական եղանակով։ Մինչդեռ տ. Մարիամը, շուարած, դանդաղ քայլերով գնաց տղաներից մէկին զարթեցնելու, այդ միջոցին նոցանից մեծը, որ կոչվում էր Ստեփան, արդէն հագնված պատրաստվում էր հօր հրամանը կատարելու։ Դրան մէջ նա պատահեց մօրը։

—Ի՞նչ է պատահել, մայրիկ, ինչու հայրիկը կանչում է տէրտէրին։

—Ոչինչ, զաւակս, ես քեզ յետոյ կը պատմեմ, միայն շուտ վազէ տէրտէրի տունը, ասա հայրս կանչում է։ Ո՞ւր է, ինչ եղաւ մեծ եղբայրդ, դեռ տուն չէ եկել։

—Նոր եկաւ, մայրիկ, պառկեց քնելու, ասեց Ստեփանը ու շտապով դուրս թռաւ։

Մի քանի վայրկեանից յետոյ եկաւ քահանան։ Հիւանդը, որ տառապում էր, ուշի եկաւ, ժողովեց իր մտքերը և խօսեց տէր հօր հետ։ Ապա խոստովանվեցաւ և ընդունեց ս. հաղորդութիւնը։ Ապա աւելի զօրանալով, կանչեց իր մօտ բոլոր տղաներին։ Մի առ մի համբուրեց զաւակներին, օրհնեց և ասեց ամենքին «վերջին մնաք բարեաւ»։ Տունը լցվեցաւ լացով... Հերթով տղայքը մօտենում էին ու լալով համբուրում էին իրանց կերակրողի ձեռքը։ Միայն կրտսեր Պարոյրն էր, որ չէր լալիս. նա դեռ երկու տարեկան էր. նա չէր հասկանում հօր խորհրդաւոր խօսքերի իմաստը։ Նա տուեց իր փոքրիկ ափիկները թշուառ հօր ձեռքը և անմեղ ժպտում էր։ Հայրը հրամայեց, որ բոլորն էլ դուրս գնան։ Հիւանդի մօտ մնացին տ. Մարիամը և խոստովանահայր քահանան։ Մինչև վերջին շունչը հիւանդը խեղճ գլուխը աղօթում էր։ Նա բարձրացրեց իր թոյլ բազուկները դէպի երկինք ու ասեց բարձր ձայնով. «Արդ արձակես զծառայս քո...» և աւանդեց հոգին։

Խոստովանահայրը փակեց նրա աչքերը։

—

Բ.

Անցել էր մօտաւորապէս մէկ ամիս այն օրից, երբ ծերունի Ակոբի դագաղը հողը դրին։ Ծերունու գուշակութիւնները կատարվեցան։

Տ. Մարիամի տունը ներկայացնում էր մի զըզուելի տեսարան։ Նախկին ընտանեկան քաղցրութեան փոխարէն այժմ տիրում էր այնտեղ անհամաձայն դառնութիւն, սիրոյ փոխարէն—անվերջ ատելութիւն, խաղաղութեան փոխարէն՝ կռիւ,

տուել այդպիսի հայհոյանքներին արժանանալու, ումն եմ խարդաւանել, ումն եմ հարստահարել, գիշատել և ինչու այդ զոհերը բողոք չեն բարձրացրել:

Կան մարդիկ, որոնք խմբագիր են՝ և իրանք իրանց անուանում են հասարակական քարոյքի զարգացման առաջնորդ, հիմնում են օրաթերթ շաբաթը հինգ անգամ հրատարակելու խոստումով, ստանում են բաժանորդագին տարեկան 10 ր., բայց առանց օրինաւոր պատճառների, հրատարակում են այդ օրաթերթը շաբաթը երեք անգամ, յետոյ երկու անգամ:—Դա խաբեբայութիւն է, հարստահարութիւն է, բայց ես այդպիսի բան չեմ արել: Կան մարդիկ, որոնք պաշտպանում են գեղծումներ, որբապղծութիւններ, զանազան աւազակներ, Մանկունիներ: Կան, որ վարձկանի պէս ծախու են համել իրանց խիղճ, գրիչ*), կան անձինք, որ շատ բաներ են անում, բայց իմ գործս չէ բոլորի արարքները քննել, ինձ պէտք է վերադառնալ դէպի Սիմէօնեանցը և նորա մեղադրական ակտը:

Սիմէօնեանցի բոլոր առաջնորդող յօդուածների, ֆէլիետօնների, մանր լուրերի և ակնարկութիւնների մէջ, որոնք քիչ տեղ չեն բռնում, ոչ մի փաստ յառաջ չէ բերում, միշտ մեղադրանք, բամբասանք, առանց մի հաստատութեան: Մի ժամանակ «Մեղուն» հաւատացնում էր, որ Քութայիսում ստորագրութիւն եմ բացել, Շամախում իմ օգտիս ներկայացում են տուել: Շամախումն ես երբէք չեմ եղել. թատրօնական սիրողների խմբին ծանօթ լինելու անգամ պատիւ չեմ ունեցել և նրանք իմ օգտիս ներկայացումն չեն տուել: Քութայիսում ես մի անգամ եղել եմ 1860 թ. այն տեղ ոչ թէ Թօխմախեանց՝ այլ պ. Յովհանջանեանն է իր չքաւոր ընկերների համար ստորագրութիւն բացել, որը «Մեղուի» խմբագրին պիտի ծանօթ լինի, որովհետև նա աշխատում է պ. Յովհանջանեանից այդ 71 ր. գումարը ստանալ, յորդորելով որ, լուսաւորութիւն տարածելու համար (?) անհրաժեշտ է գիւղերում «Մեղու» ուղարկել: Իմ մասնակցութիւնս դորանում այնքան է եղել, որ պ. Յովհանջանեանը ինձ լսելով, իր ժողոված գումարը ուղղեց այն նպատակին, որի համար հաւաքել էր: *) Սոքա այնպիսի ճշմարտութիւններ են, ինչպէս որ պ. Սիմէօնեանցը այժմ Ն. ուսումնարանի տեսուչ չէ:

Մնում է «Մեղուի» այլ մեղադրանքների վրա մի հայացք ձգել և վերջացնել: Պատուելի խմբագիրը ընթերցողներին հաւատացնում է, որ Վասպուրականի վիճակագրութիւնը ձեռք եմ բերել գողութեամբ, որ ես թափառում եմ քաղաքներում և սերմանում եմ հայ հասարակութեան մէջ սխալ գաղափարներ և հայեցուածքներ և մոլորեցնում եմ ուղիղ ճանապարհից իմ դասախօսութիւններով, որոնք ոչ թէ գիտութեան, այլ տգիտութեան վրա են հիմնած, որ վերջապէս յորդորում է ինձ հրաժարվել ինձ վրա ստանձնած հրապարակախօսի պաշտօնից (շատ շնորհակալ ենք բարի խորհրդի համար) որով ես լրագիրների և բրօշիւրների միջնորդութեամբ ժողովրդի մէջ տարածում եմ դրամ կորզելու, միամիտների գրպանները հարստահարելու պատրուակով և այս յորդորանքներին, ձեռք սրտին դրած, հաւանութիւն է տալիս Բագուի աշխատակից պ. Կարմիրպրօն:

Վասպուրականի վիճակագրական տեղեկութիւնները գողութեամբ ձեռք չէ բերվել, քանի որ ես արդէն ցոյց եմ տուել, թէ ինչ աղբիւրներից է քաղված: **) իսկ թէ որքան ճշմարիտ է, որ ես սերմանում եմ հասարակութեան մէջ սխալ գաղափարներ, նրան հարստահարելու մօք, կարճ կապելու համար, թողնում եմ, որ «Մեղուն» պատասխանէ «Մեղուին»: 1881, յունիս 2, № 100 «Մեղու Հայաստանի» մանր լուրերի մէջ խմբագրական մի երկար յօդուածի սկիզբ: «Մայիս 29-ին պ. Արծրունու թատրօնում պ. Ա. Թօխմախեանը կարդաց դասախօսութիւն հայերէն ̈լեզուով Թիւրքաց Հայաստանի մասին: Տեղեկութիւններ Տաճկա-Հայաստանի տնտեսական վիճակի մասին, մանաւանդ ներկայ հանգամանքներում, պէտք էր որ հետաքրքրելի անէր դասախօսութիւնը, մանաւանդ երբ դասախօսում է ե ր կ ր ի հ ա ն գ ա մ ա ն ք ն ե ր ի ն տ ե ղ ե ա կ մ ի ա ն ձ ն: Մենք սպասում էինք, որ հասարակութիւնը աւելի մեծ բազմութեամբ կը լցնի թատրօնը, քան ինչքան որ ներկայ էր դասախօսութեան: Մանաւանդ մենք զարմանում ենք մեր գիտնական կարծվածների վրա, որոնք ոչինչ տեղեկութիւն չունենալով Տաճկա-Հայաստանի մասին, կարծես արժան էլ չեն համարում սովորել մի ուրիշ մէկից»:

1881 յունիսի 17 № 112 «Մեղու Հայաստանի» առաջնորդող յօդուածի սկզբի կտոր:

«Պ. Թօխմախեանի դասախօսութիւն»:

Յունիս 12-ին պ. Թօխմախեանը պ. Արծրունու թատրօնի դահլիճում կրկնեց իր մ ի ա ն գ ա մ ա յ ն գ ե ղ ե ց ի կ և հ ր ա պ ո ւ ր ի չ դ ա ս ա խ օ ս ո ւ թ ի ւ ն ը: Անգին են այն կ ե ն դ ա ն ի և հ ա ւ ա ն ա կ ա ն տ ե ղ ե կ ո ւ թ ի ւ ն ն ե ր ը, որ ժողովել է, գիտել և ստուգել է ինքն պ. Թօխմախեանը: Ճ ի շ տ և ո ւ ղ ի ղ ե ն ն ո ր ա ա ր ա ծ հ ե տ և ո ղ ո ւ թ ի ւ ն ն ե ր ը և ամեն մի ակնարկութիւնը, որ անմիջապէս կը հետևէին արդէն ժողովրդին յայտնած թուանշաններից և փաստերից—իրաւացի էր: Միով բանիւ որքան կարելի էր, մենք կարողացանք ընդհանրապէս պատկերացնել մեր քամբաղդ հայրենիքը 5—6 դարուայ անասելի տառապանքից և հարուածներից յետոյ թէ մարդկանցից և թէ Աստուածանից: Այս կէտում պ. Թօխմախեանը շատ ճշմարիտ էր ասելով, թէ գ ի ւ ղ ա ց ի ն է ա յ ն յ ա ւ ի տ ե ն ա կ ա ն հ ե ր ո ս ը, ո ր պ ա հ ե լ է ա զ գ ո ւ թ ի ւ ն ը»: Արտագրելով «Մեղուի» իսկական տողերը, ընթերցողին եմ թողնում դատել, թէ ինչ արժէք, կշիռ կարող էր ունենալ այնպիսի մի խմբագրի խօսքեր, որ միշտ ընկնում է հակասութիւնների խաօսի մէջ, որի համար ոչ մի գոյն մշտական գոյութիւն չունի, ինչ որ այսօր սև էր, միւս օր սպիտակում է և սպիտակը սևանում է:

Ա. Թօխմախեան

*) Մայր աթոռի ծախուց հաշուեցուցակի մէջ մի խոշոր գումար կայ նշանակված «ի նպաստ «Մեղու Հայաստանի լրագրոյ»:

*) Այն պարոնները որոնք ստացան այդ գումարը, ինչու չեն բողոքում «Մեղուի» զրպարտութեան դէմ:

**) Վիճակագրական թուերը հանած եմ սովելոց մամնաժողովի աշխարհագրից և նահանգի այն գաւառները, ուր ես անձամբ չեմ կարողացել ականատես լինել, Վարագայ իմ նախկին դաընկերներիս օգնութեան եմ դիմել: Տես «Հայրենիքի պահանջներ» երես 12:

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Մենք իմացանք որ Թիֆլիսի Գայեանեան օրիորդական դպրոցի տեսուչ ընտրվել է բժիշկ Շահազիզ: Շատ ուրախ ենք որ Սիմէօնեանցի տեղ ընտրվել է ուրիշը:

—

ԲԱԹՈՒՄԻՑ մեզ գրում են հետևեալը: «Այս ամառը մեր վիճակաւոր առաջնորդ սրբազան Գրիգորիս եպիսկոպոսը այցելեց Բաթումը: Նա քննեց տեղիս եկեղեցու և ուսումնարանի հաշիւները, նոր հոգաբարձուներ և տեսուչ ընտրեց և երեցփոխան պ. Աղզամանեանցին երկրորդ տարվայ համար էլ վաւերացրեց ժողովրդի խնդիրքով, քանի որ պարոնը իր եռանդոտ աշխատութեամբ եկեղեցին միշտ բարեկարգ դրութեան մէջ է պահում: Սրբազանը պատարագ մատուցանելուց յետոյ գեղեցիկ քարոզով ժողովրդի վրա մեծ տպաւորութիւն արեց. Նա գործնական կեանքից վերցրած օրինակներով աստուածաբանօրէն, ազդու կերպով բացատրեց մարդու աշխատասէր լինելու պարտաւորութիւնը և մի ազգի աշխատող լինելու պարտաճանաչութիւնը հասկացնելուց յետոյ, ցոյց տուեց նրա բարի արդասիքը և քաղցր պտուղը: Սրբազանի այս անգամի գալուստը ժողովրդի վրա խորին տպաւորութիւն ունեցաւ և քաղցր յիշատակ թողեց ժողովրդի սրտի մէջ»:

—

Շաբաթ օր, սեպտեմբերի 10-ին, Արծրունու թատրօնում, Ս. Պետերբուրգի Միքայէլեան թատրօնի դերասան պ. Դէշան և փարիզի Օդէօն թատրօնի դերասանուհի, տիկին Դէշան տալու են, մասնակցութեամբ պ. Դէկէր-Շէնկի և ուրիշ արտիստների, մի ներկայացում ֆրանսերէն լեզուով: Խաղալու են Մէլիակի և Հալէվիի կօմէդիա «L'ingénue», Գօզլանի կօմէդիա «La pluie et le beau temps» և մի վօդըվիլ:

—

Կիրակի, սեպտեմբերի 4-ին, բացվեցաւ Թիֆլիսից ոչ հեռու գտնվող Ցինամզվարիանտ-Կարի գիւղում մի գիւղատնտեսական դպրոց: Բացումը հանդիսաւոր կերպով կատարվեցաւ: Ներկայ էին գիւղատնտեսական ուսման համակրողներ և մի քանի բարձրաստիճան անձինք, ինչպէս օրինակ գեներալ Ստարօսելսկի: Հանդիսաւոր բացումից յետոյ ճաշկերոյթ եղաւ, որի ժամանակ շատ ճառեր ասվեցան: Ընթերցողներին յայտնի է որ մի քանի տարի առաջ կար մեր երկրում մի այլ գիւղատնտեսական դպրոց, Լօչինօ տեղում, բայց այդ դպրոցը չաջողվեցաւ և փակվեցաւ: Պատճառը, ինչպէս բացատրեց սեպտեմբերի 4-ի հանդիսի ժամանակ պ. Յովհաննէս Խատիսօվ, կարելի է համարել այն ուղղութիւնը, որ տրվում է մեզանում այդ տեսակ դպրոցներին: Մեր գիւղատնտեսական դպրոցները պատրաստում են գիւղացիներից ոչ թէ գործնական գիւղատնտեսներ, բանւոր գիւղացիներ, այլ թէօրիայով պարապող, անգործնական անձինք: Մնում է մեզ յոյս յայտնել, որ գոնէ այս նոր բացված դպրոցը օգուտ կը քաղի փակված դպրոցի աններելի սխալներից և ինքն նոր, գործնական ուղղութիւն կը տայ իր աշակերտներին, այսինքն կը պատրաստի նրանցից լուսաւորված բանւոր գիւղացիներ, բուն գործնական գիւղատնտեսական ուղղութեամբ, ոչ թէ քնքոյշ ձեռքերով պարոնները:

ուրախութեան և ծիծաղի փոխարէն—տրտմութիւն ու լաց: Ամեն բան տակն ու վրա էր եղել:

Անդրանիկ որդին, որ կոչվում էր Անդրէաս, սաստիկ կռուասէր և անբարոյական մարդ էր: Հօր մահից յետոյ տան կառավարութիւնը իր ձեռքն առաւ: Հետևելով իր մի քանի դատարկաշրջիկ և անբարոյական ծանօթների խորհուրդներին, նա յանդգնեցաւ մինչև անգամ որբերի ժառանգութիւնը յափշտակել, նրանց բերանի հացը խլել...

Վեց ամիս նա իշխեց հօր ստացուածքի վրա: Ամեն բան «կարգի դնելուց» վերջը, երբ տեսաւ, որ իր «ապագան» բոլորովին ապահով է, լիբբ ընկերների դրդմամբ սկսեց հալածել մօրը: Այդ բոլոր անկարգութիւնների պատճառը մի օր թշուառ մայրը հարցրեց:

—Ես «շուն» պահելու կարողութիւն չունեմ, ասեց նա լրբաբար: Ես ինչ պարտական եմ քո «լակոտներիդ» կերակրել: Ես պարտական եմ միայն իմ կնոջ ու զաւակներին: Վաղօրօք դուրս եկէք...

Տիկին Մարիամը մի անփորձ կին էր. նա ոչինչ տեղեկութիւն չունէր օրէնքներից: Նա գիտէր թէ անդրանիկը լիազօր իրաւունք ունի ինչպէս հօր կայքերի, նոյնպէս և ժառանգների վրա: Այդ պատճառով լուռ համբերում էր որդու տանջանքներին:

Խեղճ կինը չը գիտէր ինչպէս վերջ տալ այդ տարօրինակ կեցութեանը: Որդու և հարսի լրբութիւնները հասնում էին վերին աստիճանի ծայրայեղութեան: Երբ որդին անարգում է իր ծնողին, օտարի աջքիկը տանապատիկը կանէ: Այսպէս էր և տ. Մարիամի տունը: Օր չէր անցնի առանց կռուի, առանց հայհոյանքի: Ցերեկը հարսն էր նեղացնում, իրիկունը որդին: Խեղճի տունը դառել էր դժոխք: Որբերը մինչև անգամ գլխի ընկան. պէտք է մարդ տ. Մարիամի սրտի մէջը թափանցէր ու տեսնէր, թէ ինչ եղաւ նրա սիրտը, երբ փոքրիկ Պարոյրը հարցրեց.

—«Մայրիկ, եղբայրը միշտ խմած է լինում, որ մեզ հայհոյում է:»

Այսպէս ապրել անկարելի էր: Բոլոր բարեկամները ու ծանօթները խորհուրդ էին տալիս նրանց բաժանվել, բայց տիկին Մարիամը միշտ հաւանութիւն չէր տալիս: Նա լաւ էր համարում անարգանքներին համբերել, քան թէ տունը առանց մեծի թողնել: Մինչև վեց ամիս նա տարաւ համբերութեամբ իր որդու բոլոր կոպտութիւնները: Մի օր երբ որդին դարձեալ կրկնում էր իր լիրբ հայհոյանքները, մայրը այլ ևս չը կարողացաւ համբերել, ասեց. «Որդի, դու մի պահի, ոչինչ... շան տէրն էլ Աստուած է: Դու կը կորցնես մեզ, յոյս ունեմ Աստուած չի կորցնի:»

Որդուն էլ այդ էր պէտք:

—

Դ.

Հետևեալ օրը տ. Մարիամի տանը ժողովվել էին նրա բոլոր բարեկամները: Անդրանիկը նրանց հրաւիրել էր, որ գան ու իր բաժինը որոշեն: Թէ տ. Մարիամը և թէ բարեկամները ոչինչ տեղեկութիւն չունէին, որ Անդրէասը իր բեռը բարձել է դեռ վեց ամիս առաջ, ուստի ինչ որ աչքի ընկաւ՝ եօթ մաս արին և մէկ մասը տուեցին դուրս եկողին: Որպէս զի ծնողք և եղբայրք չը կարողանան իրանից պահանջ ունենալ, Անդրէասը առաջարկեց, որ իրան գիր տան: Այդ գրի մէջ գրեց. «Ես իմ յօժար կամօք բաժանվելով մօրից և եղբայրներից, ստացայ իմ լիովին պահանջը, այսուհետև ոչ մի իրաւունք չունեմ մի մազի չափ բան պահանջելու: Նոյնպէս մայրս և եղբայրքս չունեն իրաւունք ինձանից մի բան պահանջելու այժմ և ապագայում» և այսպէս անխնամ ձգելով մօր վրա վեց որբերը, նա հեռացաւ:

Բարեկամները մնացին շուարած: Ի՞նչով պէտք է կառավարվեն այս որբերը, հարցնում էին միմեանց, որ վեց ամսվայ պաշար էլ չը մնաց: Ցանկարծ մի միտք է ծագում նրանց գլխում. «չէ կարելի արդեօք, որ ամենքս մէկ մէկ տղայ վեր առնենք ու խ է ր ի համար պահենք:» Այդ միտքը շատերին դուր եկաւ, մանաւանդ Կիրակոսին: Կիրակոսը մի հարուստ ծեր էր. նա ոչ մի որդի չունէր, այդ պատճառով նա ընտրեց որպէս որդեգիր փոքրիկ Պարոյրին: Միւս բարեկամներն էլ ամենքը մէկ մէկ տղայ ընտրեցին. բայց դեռ մեծ դժուարութիւնը մնացել էր: Ի՞նչ պէտք է անէր տ. Մարիամը: Տիկինը այդ սակարկութեանը ներկայ չէր: Բարեկամները երբ յայտնեցին իրանց դիտաւորութիւնը, տիկինը խիստ զայրացաւ:

—Ո՛վ դուք անսիրտ մարդիք,—ասեց նա,—անասունները մինչև անգամ գութ ունեն իրանց ձագերի վրա, չեն թոյլ տալիս որ կորչեն, միթէ ես անասունից էլ վատ եմ, որ թոյլ տամ իմ որդոցը ձեր քմաց պէս բաժանելու: Ա՛խ, Տէր Աստուած, ինչի ինձ այս օրերը վիճակեցիր...

Բարեկամները խռոված անից դուրս եկան: Տիկինը մնաց միայնակ: Նա բարւոք համարեց որդւոցը հետ միասին սովից մեռնել, քան թէ սիրելի զաւակներից անջատվել:

—

Դ.

«Ջրկողը կը ջրկվի» (ժող. առած)

Անցել էր այդ սրտաշարժ օրից վեց տարի: Կ. Պօլսի նեղ և կեղտոտ փողոցներից մէկում թափառում էր մի շիրակեցի մարդ: Նա գնում էր դանդաղ քայլերով. Նրա դէմքի վրա երևում էր խորին յուսահատութիւն: Երևում էր որ այդ ճանապարհորդը յոգնած է: Նրա ոտքերի ուժը թուլացան, այլ ևս չը կարողացաւ նա շարունակել իր քայլերը: Նա կանգնեց: Երկար նա մտածում էր, թէ ինչով վերջ տայ իր տրտմութեանը: Նրա աչքին ընկաւ գիմացի «մէհէնան» (գինետունը). Նա մտածեց կոնեա ըմպելիքով վերջ տալ իր տրտմութեանը: Բայց ինչով. գրպանում ոչ մի սոտկ չը կար: Նա մնաց անվճռողութեան մէջ: Գնար թէ չը գնար, մնաց անորոշ: Վճռեց երթալ:

Դանդաղ քայլերով նա բարձրացաւ գինետան սանդուղքներով: Ներս նայեց, տեսաւ ամեն ազգի, ամեն գոյնի մարդիկ խառնիխուռն լցվել էին: Ոմանք խմում էին, ոմանք ծխում էին, ոմանք վիճում էին և կաշկանդվելով ծեծկվում էին, կամ ինչպէս ասում են, «շունը տիրոջը չէր ճանաչում»: Շիրակեցին ներս մտաւ: Հիւրերից ոչ ոք ուշադրութիւն չը դարձրեց նրա վրա, միայն մէկի սրատես աչքերից չը կարողացաւ անյայտ մնալ: Այն մարդը բնիկ երևանցի էր, լաւ ծանօթ էր շիրակեցուն: Նա ձեռքի շարժուածքով կանչեց իր մօտ եկւորին, որը ուրախութեամբ դիմեց դէպի կոչող ձեռքը:

—Ո՞րտեղացի ես, հարցրեց նա և ցոյց տուեց նստարանը:

—Շիրակեցի եմ, պատասխանեց եկւորը:

—Ի՞նչով կը պարապիք այստեղ:

—Առ այժմ ոչինչով, պատասխանեց շիրակեցին և մի խոր հոգւոց քաշեց սրտից:

Կոչող երիտասարդը տեսնելով, որ հիւրը շատ յոգնած է, կարճացրեց իր հարցմունքները և խնդրեց, որ մի բաժակ ռօմ ընդունէ: Ոգելից ըմպելին կազդուրեց երիտասարդի երակները, կարծես նոր ոգի և ուժ ստացաւ: Նա չը գիտէր թէ ինչով շնորհակալ լինի իր բարերարից: Բարերարը, որ դուրս էր գնացել, վերադարձաւ բերելով իր հետ երկու բաժին խորոված:

Ճաշի միջոցին ըմպելին առատ էր: Երիտասարդները ուտում և խմում էին: Մեր շիրակեցին, որ կարծում էր խմելիքով վերջ տալ իր տրտմութեանը—սխալվեցաւ: Փոխանակ ուրախանալու, ռօմը աւելի և աւելի միտը բերեց հայրենիքը, մօրը, տունը և ընտանիքը... Հիւրընկալը որ ցանկանում էր սփոփել հիւրի տրտմութիւնը, մոռացնել տալ նրա ցաւերը, ի զուր էր աշխատում առժամանակեայ ուրախացնելու նրան:

—Դու հարցնում էիր թէ «ինչով ես պարապում», ասեց նա դառնալով դէպի հիւրընկալը—բայց չես հարցնում «ինչն է քեզ ձգել մինչև Բիւզանդիայի խորը, մինչև Վոսփորի ափերը...

ների, այլ կոշտացած, աշխատանքին սովոր, աշխատանքին ընտելացած, առողջ պատանիներին: Առ այժմ, ինչպէս հաղորդում է «Кавказъ» լրագիրը, նոր բացված ուսումնարանում կան 16 աշակերտներ, որոնցից 14 հոգի վրացի երեխաներ են, իսկ երկուսը հայ են:

—

Զարմանալի են հայերը. գրվում են մի հայոց լրագրին, վճարում են ոչ թէ ամբողջ տարվայ բաժանորդավճարը, այլ գլխուք 6 կամ 5 րուբլ և յետոյ զարմանում են որ հինգ, վեց ամիս անցնելուց յետոյ խմբագրութիւնը դադարեցնում է նրանց անունով լրագիր ուղարկելը: Մենք յայտնում ենք, որ այսուհետև մենք դիտաւորութիւն չունենք ոչ ոքին չարունակել ուղարկել «Մշակ» լրագիրը, եթէ բաժանորդավճարը իր ժամանակին չենք ստանայ: Ով որ գրվել է կէս տարով, պէտք է անմիջապէս նորոգի իր բաժանորդութիւնը եթէ ուզում է չարունակել ստանալ «Մշակ» լրագիրը: իսկ նրանք որոնք չեն վճարել մեր լրագրի գինը և մինչև սեպտեմբերի 15 էլ չը վճարեն,—մենք կը դադարեցնենք նրանց անունով «Մշակ» ուղարկելը:

ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ԱՐՏԱՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

—

—Փարիզից «Русскій Курьеръ» լրագրին գրում են հետևեալը. «Օգոստոսի 26-ին Փարիզի ռուսաց եկեղեցու մէջ կատարվեցաւ Իվան Սերգէևիչ Տուրգենէվի թաղման տխուր կարգը: Հանգուցեալի մարմինը եկեղեցին տեղափոխելուց երկու օր յետոյ եկեղեցու մէջ հազիւ տեղաւորվում էին մեծ գրողի յիշատակը յարգել ցանկացողները: Եկեղեցու մէջ տեղը դրված դագաղը ծածկված էր տերևների և թարմ ծաղիկների առհագին քանակութեամբ: Այնտեղ կային փոնջեր Փարիզում բնակվող բոլոր ռուսներից, հանգուցեալի տաղանդը յարգող ֆրանսիացիներից և աչքի էր ընկնում մի փոնջ հետևեալ գրուածքով. «au célèbre écrivain russe les peintres français»: Դժուար է թուել տխուր հանդիսին ներկայ գտնված ռուսաց և ֆրանսիական առաջնակարգ անձանց: Ռուսաց դեսպան իշխան Օրլով, նրա որդիները, կոմս Կաննիստ, իշխան Մեշչերսկի, պ. պ. Դաշկով, Բիւմին, Բոգոլիւբով, տ. Վիարդօ, Էրնեստ Ռընան, Ժիւլ Կլարէսի, Էդմօն Աբու, Գաստօն Պարիս, Մասսինէ և շատ ուրիշները հաւաքվել էին եկեղեցու մէջ:

—Սեպտեմբերի 6-ից Պիւյիի մէջ բացվեցաւ Լաֆայէտի արձանը: Դա ազատութեան և դէմօկրատիայի տօն էր, ինչպէս ճշդութեամբ յայտնեց ֆրանսիական ներքին գործերի մինիստրը: Լաֆայէտի անունը կապված է նոր ժամանակների երկու նշանաւոր անցքերի հետ. դրանք են՝ Միացեալ-Նահանգների անկախութիւնը և ֆրանսիական յեղափոխութիւնը: Բացի այդ, Լաֆայէտի անունը Ամերիկայի և Ֆրանսիայի բարեկամութեան նշանաբան է: Կլերմօն-Ֆերրանից ներքին գործերի մինիստրին ողջունելու համար արտիլերիայի մի զօրաբաժին եկաւ: Զինուորները երկու մեծ շրջաններ շինեցին, որոնցից մէկի վրա գրված էր՝ «ներքին գործերի մինիստր Վալդեկ-Ռուսօին», իսկ միւսի վրա «Միացեալ-Նահանգների ներկայացուցիչ Մորտօնին»: Ամենքը հաւանեցին, որ երկու բարեկամ ազգութիւնների ներկայացուցիչների անունները միացած էին: Վալդեկ-Ռուսօի ճառին ամենքը հաւանեցին: Նա խօսեց Ֆրանսիայի մէջ հանրապետութեան հաստատվելու մասին: Նոր սերունդը, ասեց մինիստրը, հանրապետական է, ուրեմն հանրապետութիւնը կարելի է Ֆրանսիայի մէջ հաստատված համարել: Այնուհետև նա ցոյց տուեց, թէ ինչպիսի անտարբերութեամբ ընդունվեցաւ Ֆրանսիայի մէջ կոմս Շամբօրի մահուան լուրը և հասկացրեց, որ ֆրանսիական կառավարութիւնը անմիջապէս կաքսորէ երկրից գահակընկալողին: Վերջը մինիստրը առաջարկեց մամուլի ազատութեան կենացը:»

—Վիէննայից «Standart» լրագրին հաղորդում են, որ մի քանի վաճառականներ և գործարանատէրեր անստորագիր նամակներ ստացան, որոնցով նրանց յայտնում են, թէ նրանց խանութներին ու գործարանների մէջ շուտով հրդեհ կը գցեն:

—«Temps» լրագիրը հաղորդում է, որ ֆրանսիական հանրապետութեան նախագահը դիմեց Նիդերլանդեան թագաւորին հետևեալ հեռագրով. «Խորը զգացված լինելով Եավա կղզու վրա պատահած աղետի առիթով, ես պարտականութիւն եմ համարում յայտնել ձերդ մեծութեան իմ ցաւակցութիւնը այդ տխուր անցքի առիթով և իմ կատարեալ համակրութիւնը դէպի այն վիշտը, որ պատճառեց ձեր երկրին այդ ցաւալի պատահարը»:

—«Temps» լրագիրը հաղորդում է, որ չինական դեսպան մարկիզ Ցզենգ, վերադառնալով Փարիզ, երկար ժամանակ խորհրդակցում էր Շալմէլ-Լակուրի հետ արտաքին գործերի մինիստրութեան մէջ: Այդ տեսակցութեան ժամանակ չինական մինիստրը մի քանի պայմաններ յայտնեց, որոնց հիման վրա կարող էր համաձայնութիւն կայանալ Չինաստանի և Ֆրանսիայի մէջ: Ֆրանսիական արտաքին գործերի մինիստրը յայտնեց, որ այդ պայմանները պէտք է քննվեն մինիստրների խորհրդի մէջ:

ԽԱՌՆ ԼՈՒՐԵՐ

Մ ի զ ւ ա ր ճ ա լ ի ա ն ց ք պատահեցաւ վերջին ձիարշաւների ժամանակ Օստենդէում: Ձիարշաւներին ներկայ էր Լէօպօլդ թագաւորը, և նըստած էր իր օթեակում: Նա խօսում էր իր պալատականների հետ, երբ նրա մօտից անցկացան երկու անգլիացիներ—մարդ ու կին: Տիկինը իր մարդու փէշից քաշեց և փսփսալով ասեց նրան. «The King» (դա թագաւորն է): Անգլիացին կանգնեց ուղիղ բէլգիական թագաւորի հանդէպ, գրպանից հանեց մի քանի դրամներ, ընտրեց բէլգիական դրամը, ուշադրութեամբ տնտղեց այդ դրամը և, երբեմն թագաւորի վրա նայելով, երբեմն էլ դրամի վրա, վերջապէս բացականչեց. «O yes The King» (Այո՛, դա թագաւորն է): Լէօպօլդ թագաւորը, որ դիտում էր այդ տեսարանը, սաստիկ ծիծաղում էր:

***

Մ ե ծ ք թ ե ր ի մ ա ս ի ն: Մեծ քթերը, ֆիզիօնօմիստների ընդհանուր վկայութեան համաձայն, համարվում են համարձակութեան և զօրութեան նշան: Այդ բանի օրինակները մենք յաճախ տեսնում ենք պատմութեան մէջ: Ցէզար, Կարլ V-դը, Վելլինգտօն, Ֆրիդրիկոս II-ը մեծ քթեր ունէին և յայտնի էին որպէս աշխարհիս ամենամեծ զօրապետներ: Բայց երկու Նապօլէօնների, I-ի և III-ի, օրինակի վրա, մենք կարող ենք տեսնել, որ այդ նշանը անսխալական չէ. նրանք երկուսն ևս բաւական մեծ քթեր ունէին, բայց պատերազմական հանճար միայն Նապօլէօն I-ինն ունէր: Վինֆրիդ Սկօտտ մեծ քիթ ունէր, լայն ռընչներով, որ արիութեան նշան է համարվում: Կլասիկական, յունական պրօֆիլով մարդիկ սրամիտ և նուրբ հասկացողութիւն ունեն. այդպիսի դէմքեր մեծ մասամբ նկարիչներն ունեն: Դանտէի երկար, մելամաղձոտ քիթը կատարելապէս ներդաշնակ էր նրա տխրալից ոտանաւորների հետ: Քիթը համարելով մարդու հոգեկան յատկութիւնների նշան, Մօվսէսը արհամարհում էր տափակ քթերը և չէր համաձայնվում տափակ քթով մարդուն քահանայ ձեռնադրել: Ցոյները ծիծաղում էին այդպիսի քթերի վրա, կարծես թէ նրանց տէրերը մեծ նախազգուշութիւններ գործ դնելով, կարող էին այդ դժբաղդութեան առաջն առնել: Դժբաղդաբար, հաստատ յայտնի է, որ կանանցը դուր չեն գալիս հաստ քթերը,—որոնք հոգեկան վեհութեան նշան են: Բայրօնը գեղեցիկ պրօֆիլ ունէր, Բուլվէրի քիթը սուր և կորացած էր, Շէքսպիրի քիթը ուղիղ էր և ծայրը քիչ բարձրացած: Լօնգֆէլլօն ունէր միքը, ուղիղ քիթ, մտաւոր հարստութեան բոլոր նշաններով. Դըկկէնս նոյնպէս մեծ քիթ ունէր: Ինչ որ վերաբերում է Վաշինգտօնի քթին, նա շատ մեծ էր, բայց գեղեցիկ կազմված:

***

Չ ի ն ա կ ա ն Պ է ն է լ օ պ ն ե ր ը: Չինական կայսրուհին հրամայեց բոլոր առաքինի կանանց ցուցակը կազմել պետութեան մէջ, դիտաւորութիւն ունենալով պարգևատրել նրանց համապատասխան մեդալներով: Ինչպէս երևում է, Պէնէլօպները Չինաստանում շատ հազուագիւտ երևոյթ են կազմում:

«ՄՇԱԿԻ» ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

ՀԻՒՍԻՍԱՅԻՆ ԳՈՐԾԱԿԱԼՈՒԹԵՆԻՑ

ՆԻԺՆԻ-ՆՕՎԳՕՐՕԴ, 6 սեպտեմբերի: Սեպտեմբերի 10-ին տօնավաճառի բոլոր խանութները կը փակվեն, իսկ հոկտեմբերի 10-ին նաւահանգիստները կը մաքրվեն նաւերից:

ԿՕՊԵՆՀԱԳԵՆ, 6 սեպտեմբերի: Երէկ հասաւ այստեղ Գլադստօն, բանաստեղծ Տեննիսօնի հետ, իսկ այսօր Գլադստօն, նրա կինը, որդին և երկու աղջիկներ ճաշեցին թագաւորի մօտ Ֆրէդէնսբօրգի մէջ:

ԲԵՐԼԻՆ, 6 սեպտեմբերի: Ռուսաց դեսպան Սաբուրօվ ուղևորվեցաւ Բադէն-Բադէն, նրա պաշտօնը կը վարէ դեսպանութեան խորհրդատու Կօցեբու: Իշխան Դօլգօրուկի, որ վերադարձաւ Կօպենհագենից, ուղևորվում է Մերզեբուրգ գերմանական զօրախաղերին ներկայ գտնվելու համար:

Խմբագիր—Հրատարակող ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

—Հա՛, լաւ ասիր, Անդրէ եղբայր, ես էլ հէնց այդ պէտք է հարցնէի: Ճշմարիտն ասած, այն օրից, երբ դու Երևանից վերադարձար, այլ ևս տեղեկութիւն չունէի քո մասին: Դու այն ասա, չարունակեց նա, բոլոր բրինձները որ առար, ծախեցի՞ր:

—Է՛հ, օրհնած, ինչ ես կարցրել, ինչ ես որոնում, ոչ բրինձն է միտս գալի, ոչ բամբակ:

Հիւրընկալը տեսնելով, որ անախորժ թուեցաւ իր հարցմունքը, ուղղեց իր խօսքը և դառնալով դէպի ծանօթը չարունակեց:

—Ներեցէք, գիտես, սխալվեցի, սատանան գիտէ ով այդպէս յանկարծ միտս ձգեց այդ տարօրինակ հարցը—միայն խնդրեմ պատմիր, քանի՞ ընկերով էք այստեղ:

—Թող Աստուած օրհնէ, վարձատրէ ձեզ, սիրելի Կարապետ. ինչքան որ դուք ինձ օգնեցիք, Աստուած ձեզ տասնապատիկը օգնէ, ինձ կերակրելու համար, Աստուած ձեզ իր ողորմութեամբ կերակրէ:—Թող ուրեմն, չարունակեց նա,—թող սիրելի եղբայր, պատմեմ իմ յանցանքները, իմ անառակութիւնները, որոնք ինձ այս օրին թողին, որոնք գիշեր ցերեկ կարծես ինձ հալածում են: Թող պատմեմ, գուցէ սիրտս...

—Պատմիր, ասեց հիւրընկալը հանդարտութեամբ:

—«Քեզ լաւ յայտնի է, որ մենք մեր քաղաքում ունէինք բաւականին լաւ ապրուստ: Տասը մարդուց եթէ սոոր լինէինք, տասից էլ բարձր էինք: Ես իմ երիտասարդութեան առոյգ ժամանակ անցանում էի անգործութեամբ, զեղխութեամբ և չռայլութեամբ: Այգեպանների տանից եկողները, տղրուկի պէս ծծող բարեկամներ են լինում: Նոյնպէս և իմ «ընկեր տղայքը» շատ էին. ամեն մարդ, որ դատարկաշրջիկ էր, ցանկանում էր ինձ ընկեր դառնալու, որովհետև ես չռայլ—փողը շատ էր...

«Այսպէս յիմարաբար անցուցի անգին ժամանակս: Հայրս միշտ խրատում էր, աղաչում էր, որ յետ կենամ «ընկերներից», բայց ես չէի լսում: Ա՛խ, արդար ծերունի, ների՛ր անառակ որդուդ: Ընդհակառակը լրբաբար անարգում, հայհոյում էի նրան: Հայրս կամեցաւ ինձ պսակել: Ես չէի հասկանում, թէ ինչ ասել է «պսակվելը». ինձ այնպէս էր թւում ամուսնանալը, որպէս «մի ձեռք նոր շոր հագնելը»... Ես պսակվեցայ (սև լինէր այն օրը). այն օրից իմ կեանքը փոխվեցաւ: Ես որ առաջ շատ էի սիրում մեր տունը, այնուհետև ինձ թւում էր որպէս բանտ: Այն օրից մեր տան մէջ կռիւ, հայհոյանք անպակաս էր:

«Մեր հոգաբարձու քահանան, որ մի ցածահոգի եղուկտ էր, շատ անգամ գալիս էր մեր ընտանիքի մէջ հաշտութիւն ձգելու: Մենք բոլորովին հաւատացած էինք այդ դժոխքի որդուն: Գիտէինք նրան այնպէս, ինչպէս էր նրա շողոքորդ քաղցր լեզուն... Ո՞րքան գէշ բան է միամտութիւնը: Այդ քահանան որ պէտք է հաշտութիւն ձգէր մեր տան մէջ, չը գիտէինք, որ նա է գլխաւոր խառնակիչը, նա է որոմ ցանող բանսարկուն, նա է բոլորիս կռիւների պատճառը—երկպառակիչը:...

«Անցաւ մի ամբողջ տարի պսակվելէս: Հայրս մի օր հիւանդացաւ: Ես այդ ժամանակ կատարեալ խելագար էի: Գինեմոլ ընկերներիս հետ ես շրջում էի կատարեալ անբանի պէս: Շողոքորդ և բանսարկու ընկերներս կարողացան ինձ բոլորովին գլխէ գցել... խրատում էին որ հօրս բոլոր կայքը ձեռս ձգեմ ու բաժանվեմ... Այսպէս և եղաւ: Ա՛խ որքան գէշ բան է խղճի խայթով տանջվել... Ես թողի անպաշտպան և անպաշար եղբայրներիս և քոյրերիս և հեռացայ հօր տանից: Սերտ սիրով կապվեցայ իմ «սիրելի» ընկերների հետ, որոնք լաւ գիտէին ինձ հրապուրելու եղանակները...

«Ամբողջ երեք տարի ոչ մի գործ չը սկսեցի, այլ միշտ նարդ փող միսում ու միսում էի: Դժուար է փող աշխատելը, բայց շատ հեշտ է միսելը: Լի կիրակի քէֆի մէջ էինք: Ընկերներիս թիւը այդ ժամանակ կրկնապատկվել էր: Որտեղ փող բանը կայ, այնտեղ այդ տեսակ մարդիք շատ շուտ կը հաւաքվեն:

«Տանս ապրուստն էլ կատարում էի ամենայն չռայլութեամբ, կինս ոչ մի բանի վրա չէր մտածում,—բայց եթէ զարդարվել ու դրանը կանգնել: Այսպէս չարունակելով ես ինձ մի սարսափելի ապագայ էի պատրաստում: Հետզհետէ թողին ինձ ընկերներս, երբ հետզհետէ նուազում էր փողը: Երբ բոլորովին սպառվեց «փող ու քէֆը», սիրելի կարծած ընկերներս թողեցին ինձ ու հեռացան... նրանք մինչև անգամ ծաղրում էին ինձ...

«Վերջապէս ընտանեկան կեանքն էլ դառաւ ինձ համար դժոխք: Աշխարհի մէջ ամենաթշուառ մարդը նա է, որի կինը իր դէմ ապստամբվում է... Մնացի ես թշուառ, երբ ահագին փողեր խժռելուց յետոյ մի կլոր պարտք էլ չընկքիս թողի: Մտածում էի անձնասպանութիւն գործել:

«Մի օր երբ ամենքեան քնած էին, ես արթուն ընկած էի այդպիսի մտածութեանց մէջ: Յանկարծ մի միտք ծագեց մտքումս. չէ՞ կարելի արդեօք թողնել ընտանիքս և դիմել պանդխտութեան, գուցէ օրս յաջողվի: Մտածածս արեցի: Հէնց նոյն գիշերում, երբ ամեն մարդ խոր քնած էր, ես վեր առի երկու հաց և մի ճանապարհորդական ցուպ հեռացայ:

«Այն օրից անցել է երկու տարի, որ ես թափառում եմ, բայց ամեն տեղ, ամեն քայլափոխում կարծես ինձ հալածում են: կարծես ամեն յաջողութիւն ինձանից փախչում է: Խիղճս անհանգիստ է, կարծում եմ բոլոր մարդիք ինձ թշնամի են... կարծես ամեն արարածները ինձ յանդիմանում են ասելով «Դու անառակ ես, դու պարտազանց ես, դու զրկեցիր քու եղբարցդ, խլեցիր նրանց բերանի հացը, Աստուած էլ քեզ զրկեց, Աստուած էլ քո որդոց բերնից հանեց, շան ու գայլի կերակուր արեց. դու թողիր նրանց որբ, անտէր, Աստուած էլ քեզ պէտք է թողնէ անտէր և անօգնական»... ինձ իմ խիղճը խայթում է... Ես արդար եմ համարում Աստուծոյ դատաստանը «Ձի զրկողը պէտք է զրկուի»:

Այսպէս երկար նստած թշուառը պատմում էր իր վաղեմի ծանօթին կեանքի արկածները: Յանկարծ մի զիլ ձգական ձայն լսվեցաւ: Դա երեկոյեան «Նամազի» հրաւէրն էր, որով իսլամներին հրաւիրում էին դէպի մզկիթը: Երիտասարդները վերջացրին իրանց խօսակցութիւնը, երբ տեսան որ օրը նետի պէս սլացել է. նրանք դուրս եկան մէհանայից և անհետացան նեղ ու խուլ փողոցներում:

—

Ե.

Մայիսեան գեղեցիկ առաւօտներից մէկն էր: Անդրէասի զաւակները լալով որոնում էին իրանց հօրը: Խեղճերը երբ երկար որոնելուց յետոյ չը գտան, վազեցին մամոնց տունը, որ պատմեն մամին, որը միշտ դէպի թոռները ողորմած էր: Մամը թոռներին բերեց իր տունը և խնամում էր նըրանց իր որբերի հետ հաւասար: Նա ուրախ սըրտով ասում էր՝ «ես կը խնամեմ, քանի որ փոքր էք, յոյս Աստուած կը մեծանաք, այն ժամանակ ինձ կը խնամէք»: Թոռներն էլ գոհ էին իրանց վիճակից: Բայց անգութ բաղդը տնօրինել էր նորից անտէր թողնել նրանց:

Տ. Մարիամը մահուան անկողնի մէջ աղաչում էր Աստուծուն, որ խնայէ որբերին ու իրան նորից առողջացնէ, բայց Աստուած կոչեց իր մօտ բազմացաւ տիկնոջը:

Միւս օրը տ. Մարիամի դագաղը շրջապատել էին ութը փոքրիկներ. նրանք թրջում էին իրանց արտասուքով սիրելի մամի ցամաք գերեզմանը, որ փորուած էր երկու փոքրիկ գերեզմանների մօտը... Նրանք դառն կերպով լալիս էին, որ մամը իրանց թողեց կրկին անտէր...

Ալէքսանդրապօլ. Պարոյր

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Մի ՖՐԱՆՍՈՒՀԻ, որ պարապել է թ'է ՀԱՅ և թէ օտար ԲԱՐՁՐ դասակարգի ընտանիքներում ֆրանսիական և գերմանական լեզուների դասերով, և ունի գեղեցիկ վկայականներ, ցանկանում է իր ազատ ժամերին ունենալ դասեր:
Հարցնել „Մշակի“ խմբագրատանը:
1—5

ОТДАЕТСЯ одна чистая КОМНАТА съ мебелью, самоваромъ, прислугою и отопленіемъ. Мало-Орбеліановская улица, домъ Якова Дандурова № 9.

ՏՐՎՈՒՄ է վարձով մի մաքուր ՍԵՆԵԱԿ, մեբելով, սամօվարով, ծառայով և վառելիքով, Փոքր-Օրբէլեան փողոցի վրա, տուն Յակոբ Դանդուրովի № 9.
1—8

ՊԱՍՏԱՌ (օրց) ՏԱՐՆՕՊՈԼ եղբայրների գործարանական ՊԱՀԵՍՏԻ մէջ:
Լօրիս-Մէլիքօվսկայա փողոց, տ. Զուբալօվի, Հոգևոր սեմինարիայի հանդէպ:
Ստացված է մեծ քանակութեամբ ՊԱՍՏԱՌ (օրց) 12 կօպէկից մինչև 5 րուբլ ՐՈՒԼՕ:
Քանակութեամբ գնողներին ԶԻՋՈՒՄՆ կը լինի:
18—25

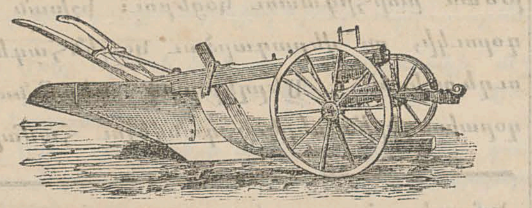

ԱՆԳԼՕ-ԲՕԼԳԱՐԱԿԱՆ
ԱՐՕՐՆԵՐ
ՀՕՎԱՐԴԻ Փաբրիկայից ծախվում են ՊԵՊԻՆՕՎԻ կօնտօրայում, Արծրունու Գալլէրէայում, Դվօրցօվայա փողոցի վրա:
Գինը 52 րուբլ է:
3—3

ԵՐԿԱԹԷ

ԱՆԳԼԻԱԿԱՆ ՄԱՀՃԱԿԱԼՆԵՐ

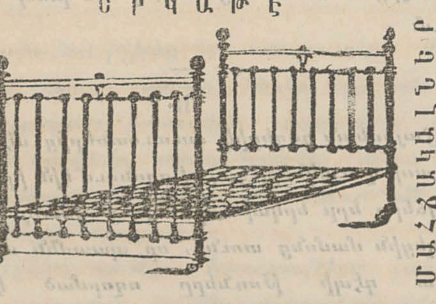

Մի հոգու համար 8 րուբլուց, երկու հոգու համար 14 ր., մահիճներ ծովային խոտով լցված 6—9 ր. ԱՆԳԼԻԱԿԱՆ ԽԱՆՈՒԹԻ ՄԷՋ: Նոյն տեղը մեծ քանակութեամբ ԱՄԱՆՆԵՐ, դանակներ պատառաքաղներ և երկաթէ ԳՐԻՋՆԵՐ, կօղպէքներ, թերիվ, տղամարդկերանց և կանանց ԹԱՄԲԵՐ, մատուցարաններ, ԿԼԷՕՆԿԱ, բէվօլվերներ, ՀՐԱՑԱՆՆԵՐ, ալրօմներ, կօնֆեկտներ, ԹԷՅ 1-ին հունձի և այլն 25°/₀ աւելի լաւ և էժան քան թէ ուրիշ տեղ:
86—100

ՆԿԱՐՁՈՒԹԵԱՆ ՈՒՍՈՒՑԻՉ
կամենում է ունենալ ԴԱՍԵՐ: Հասցէն Շավերդօվի գործակալութեան մէջ:
3—3 (1)

Հաւլաբարի „ՀՌԻՓՍԻՄԵԱՆ“ Օրիորդաց ուսումնարանի հոգաբարձութիւնը յայտնում է յարգելի հասարակութեանը, որ աշակերտուհիների ընդունելութիւնը կը սկսուի սեպտեմբերի 1-ից, իսկ կանոնաւոր ուսումը 10-ից: Ընդունելութիւնը կը լինի ամեն օր, առաւօտեան 9 ժամից, մինչև 12: Ուսումնարանը ունի երեք պատրաստական և բացվում է առաջին դասատուն:
Հոգաբարձու Ա. Մէլիք-Ալվազեանց
4—6

ԳԼՕԲՈՒՍԻ ԳՐԻՋՆԵՐ
Որոնցով կարելի է գրել ամենակոպիտ թղթի վրա:

Միակ գործակալ ԼԻԱԿԱՆ ԽԱՆՈՒԹ: Նոյն տեղը կան ամենի համար մեծ ԳՐԻՋՆԵՐ էժան քան թէ նոյնպէս ԹԱՆԱՔներ, զմուռ, ՄԱբիչներ, պենալներ, ծխախոտներ, ածելիք, սներ, ԲԱԶԿԱԹՈՌբարկու կախելու ՏԻՆԵՐ, վզազօտով ... ըութիւն ԱՆԳ- ... նոյն տեսակ ձեռագրեքանակութեամբ ամեն ձևի 25°/₀ ուրիշ տեղ: Կան թուղթ, տետրակՏԻՏՆԵՐ, քարեգԳՐՉԱԿՈԹ, քսակամաններ, ՄԿՐԱՏրոցներ, խալիչաՄԱՀՃԱԿԱԼ, վեհամար իրեր, ԳՕներ, ՄԱՏՈՒՑԱՐԱՆՆԵՐ, բրիտանական մետալից իրեր, ԼԱԳՏԵՐՆԵՐ, գդալներ, ԲԱԺԱԿՆԵՐ, ջրամաններ, երես լուանալու ամաններ, ֆիլտրա, կրանշվոցներ, այգու մկրատներ, չորի չչեօտկագլխի, երկաթէ թելերից, ձիու համար: Մակենտօշներ: Բժշկական թուղթ վատերկլօզետի համար և այլն և այլն:
ԱՆԳԼԻԱԿԱՆ ԽԱՆՈՒԹ:
38—100

ԲԺԻՇԿ ԿԻՆ
Ա. Ի. ՇՉԵՐԲԻՆԻՆԱ
ընդունում է հիւանդներին առաւօտները մինչև 10 ժամը, երեկոյեան 5—7 ժ. Միխայլօվսկայա փողոց տուն № 91: (Քաղաքային հիւանդանոցի հանդէպ):
7—8 (2)

Լոյս տեսաւ „Գինեգործութիւն“ անունով բրօշիւր. ծախվում է „Կենտրօնական“ և „Կովկասեան“ գրավաճառանոցներում. գինն է 30 կ. գումարով առնողներին զիջումն կը լինի: Գաւառներից կարող են պահանջել այս հասցէով. Малая Орбеліановская № 22, соб. д. Араму Харазьянъ.
Վ. Ռ.

500 ՄԱՀՃԱԿԱԼՆԵՐ
ՄԱՀՃԱԿԱԼՆԵՐ գնելուց առաջ խելացի և ձեռնտու է տեսնել ԱՆԳԼԻԱԿԱՆ ԽԱՆՈՒԹԻ մահճակալների ընտրութիւնը և քանակութիւնը: Արծրունու գալերէյ № № 156, 157, 158, 159 և 160: ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ ԴԱՐՁՆԵԼ այս համարների վրա:
4—10

Կուկիու ս. Աստուածածնի տղայոց ուսումնարանում աշակերտաց ընդունելութիւնը սկսվել է ամսիս 25-ից, իսկ կանոնաւոր ուսումը կը սկսվի սեպտեմբերի 5-ից: Ուսումնարանը ունի երեք պատրաստականներ. առաջին և երկրորդ պատրաստականները մի դասատան մէջ, երրորդը առանձին:
Հոգաբարձու՝ Բ. Փիրաղեանց:

ԹՈՅԼՏՈՒՈՒԹԵԱՄԲ
ԿՈՎԿԱՍԵԱՆ ՈՒՍՈՒՄՆԱՐԱՆԱԿԱՆ ՇՐՋԱՆԻ ՎԵՐԱՏԵՍՉԻ
ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ ԿՈՒՐՍԵՐ ԹԻՖԼԻԶՈՒՄ
Սօլօլակի և Բաիչչեվսկի փողոցների անկիւնում, Ալէքսանդր Զուբալեանցի տանը, № 21
Առևտրական կուրսերի նպատակն է մասնագիտական առևտրական կրթութիւն տալ այն երկու սեռի անձանց, որոնք որ կամենում են իրանց վաճառական գործունէութեանը նուիրել:
Կուրսերը կունենան երկու բաժին՝ մեծագոյն միամեայ դասընթացքով և փոքրագոյն երկամեայ դասընթացքով:
Աւանդելի առարկայք սոքա են՝ 1) Առևտրական տնտեսութիւն, 2) Առևտրական թուաբանութիւն, 3) Հաշուապահութիւն, 4) Առևտրական թղթակցութիւն և 5) Առևտրական կանոնադրութիւն:
Տարեկան վարձը մեծագոյն բաժանման համար 125 րուբլի է. իսկ փոքրագոյնի համար 75 ր.:
Կուրսերի մանրամասն կանոնները և ծրագիրը թէ ռուսերէն և թէ հայերէն լեզուով կարելի է ստանալ ձրիապէս հիմնադրի բնակարանումը, եղբարց Ծովիանովների առևտրական տան գրասենեակում և „Մշակ“ լրագրի խմբագրութեան մէջ:
Օտարաքաղաքացիք նոյն կանոնները և ծրագիրը ստանալու համար պէտք է դիմեն բացառապէս հիմնադրին վերադիրեալ հասցէով:
Ընդունելութիւնը ցանկացողների համար լինում է ամենայն օր 6 ժամից մինչև 8 կէսօրից յետ: Նոյն ժամանակամիջոցում կարելի է հիմնադրից բացատրութիւն ստանալ կուրսերին վերաբերեալ բոլոր հարցերի մասին:
Հիմնադիր „Առևտրական կուրսերի“ Ս. ՄԱՆՈՒԷԼԵԱՆՑ
Աշակերտների ընդունելութիւնը կը շարունակուի միայն մինչև 15-ն սեպտեմբերի:
15—15 (2)

Դուրս եկաւ մամուլի տակից ԴՐ. ԱՒԵՏԻՔ ԱՐԱՍԽԱՆԵԱՆՑԻ
Քաղաքատնտեսական դասախօսութիւնների առաջին տետրը
ԱԶԳԱԲՆԱԿՈՒԹԻՒՆԸ և ԱԶԳԱԲՆԱԿՉԱԿԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄՆԵՐԸ
Գինն է 40 կօպէկ:
Ցանկացողները թող բարեհաճեն ստորագրուել ԲՈԼՈՐ ԵՕԹԸ դասախօսութիւններին, վճարելով միայն 1 ր. 50 կ.:
Դիմել ԿԵՆՏՐՕՆԱԿԱՆ և ԿՈՎԿԱՍԵԱՆ գրավաճառանոցները և „ՄՇԱԿԻ“ խմբագրութեանը:
6—10 (1)

Վերականգնեցնող ՄԱԿ-ՄԱՍՏԵՐ, մազերը ամրացնող և նրանց ԲՆԱԿԱՆ ԳՈՅՆԸ վերադարձնող: Գինը 2 ր. շիշը, ՓՈՍՏԱՅՈՎ ուղարկված 2 ր. 49 կօպ. ԱՆԳԼԻԱԿԱՆ խանութի մէջ

Մի և նոյն տեղը ԽԻՆԱՅԻ ԻԻՂ, մազերը ամրացնելու համար, 1 ր. ամանը և վրձին գլխացաւի դէմ, ՏՈՒԱԼԷՏ Ի ՍԱՊՕՆ և հոտաւէտ ջրեր և այլն:
43—100

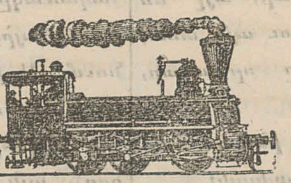

ԱՆԴՐԿՈՎԿԱՍԵԱՆ ԵՐԿԱԹՈՒՂՈՒ ԳՆԱՑՔՆԵՐ
ՃԱՆԱՊԱՐՀՈՐԴՆԵՐԻ ԳՆԱՑՔՆԵՐ ԲԱԹՈՒՄԻ ԵՒ ԲԱԳՈՒԻ ՄԷՋ

Կայարան	Գալիս է	Գնում է	Կայարան	Գալիս է	Գնում է
	ժամ. րոպէ.	ժամ. րոպէ.		ժամ. րոպէ.	ժամ. րոպէ.
Բաթում . .	—	8— „ առ.	Բագու . . .	—	10—23 առ.
Սամտրեդի .	12— 2	12—18	Գանձակ . .	12—20	12—48 գիշ.
Րիօն . . .	1— 9	1—22	Թիֆլիս . .	7—49	8—31 առ.
Սուրամ . .	6— 8	6—11 երեկ.	Գօրի . . .	10—56	11— „
Միխայլօվօ .	6—23	6—33	Միխայլօվօ .	12—26	12—46
Գօրի . . .	7—53	8— 2	Սուրամ . .	12—58	1— 1
Թիֆլիս . .	10—25	11—11	Րիօն . . .	5—54	6— 9 երեկ.
Գանձակ . .	6—20	6—39 առ.	Սամտրեդի .	7— „	7—20
Բագու . .	8— 8 երեկ.	—	Բաթում . .	11—21 երեկ.	—

ԽԱՌՆ ԳՆԱՑՔՆԵՐ ԹԻՖԼԻՍԻ և ՍՈՒՐԱՄԻ ՄԷՋ

Կայարան	Գալիս է	Գնում է	Կայարան	Գալիս է	Գնում է
	ժամ. րոպէ	ժամ. րոպէ		ժամ. րոպէ	ժամ. րոպէ
Սուրամ . .	—	1—38 գիշեր	Թիֆլիս . .	—	3—11
Միխայլօվօ .	1—50	2— 5	Գօրի . . .	6—30 երեկ.	6—41
Գօրի . . .	4— 6	4—30	Միխայլօվօ .	8—41	8—56
Թիֆլիս . .	8—առաւ.	—	Սուրամ . .	9— 8 երեկ.	—

ԽԱՌՆ ԳՆԱՑՔՆԵՐ ՍԱՄՏՐԵԴԻԻ և ՓՕԹԻԻ ՄԷՋ

Կայարան	Գալիս է	Գնում է	Կայարան	Գալիս է	Գնում է
	ժամ. րոպէ	ժամ. րոպէ		ժամ. րոպէ	ժամ. րոպէ
Փօթի . . .	—	8—45 առ.	Սամտրեդի .	—	7—30 երեկ.
Սամտրեդի .	11—39 առ.	—	Փօթի . . .	10—24 երեկ.	—

Дозволено цензурою, Тифлисъ, 7 Сентября 1883 года. Типографія Канцеляріи Главнонач. Гражд. час., Лорисъ-Меликовская ул., д. каз.